

(i) Printed Pages : 4

15.5.2026 (E)
Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

4	5	4	6	3
---	---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	2	6
---	---	---	---

M.Ed. (Gen.) 4th Semester

(2056)

EDUCATION FOR DIFFERENTLY ABLED-IV

Paper : V, VI & VII-E05-INE-IV (In all Mediums)

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 60

Note :- Attempt **five** questions in all, including Question No. 9 (Unit-V), which is compulsory and selecting **one** question from each Unit. All questions carry equal marks.

UNIT-I

1. Explain the Concept and Barriers of Inclusive Education. 12
2. Discuss the recommendations of different Education Commissions on diversity in inclusive education situations. 12

UNIT-II

3. Define Hearing and Visual Impairments. Discuss the educational implications for children with Hearing and Visual Impairments. 12
4. Describe the importance of early intervention for development of compensatory skills in children with Autism. 12

UNIT-III

5. Explain the concept and need for curricular adaptations for children with diverse needs. 12
6. Explain the role of technology for meeting the diverse needs of learners. 12

UNIT-IV

7. Discuss the guidelines for adaptation for teaching Mathematics and Language to children with diverse needs. 12
8. Describe the skills and competence of teachers for secondary education in inclusive settings. 12

UNIT-V

9. Answer short answer type questions :
 - (i) What is the difference between Special Education, Integrated Education, and Inclusive Education?
 - (ii) What are the characteristics of a Learning Disabled Child?
 - (iii) How adaptations are made to instructional objectives?
 - (iv) What is Multicultural and Multigrade teaching? $4 \times 3 = 12$

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- प्रश्न संख्या 9 (यूनिट-V) जो कि अनिवार्य है। सहित कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दें, और प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न चुनें। सभी प्रश्नों के अंक समान हैं।

यूनिट-I

1. समावेशी शिक्षा की अवधारणा और बाधाओं की व्याख्या कीजिए। 12
2. समावेशी शिक्षा में विविधता पर विभिन्न शिक्षा आयोगों की अनुशंसाओं पर चर्चा कीजिए। 12

यूनिट-II

3. श्रवण और दृष्टिबाधितता को परिभाषित कीजिए। श्रवण और दृष्टिबाधित बच्चों के लिए शैक्षिक निहितार्थों पर चर्चा कीजिए। 12
4. ऑटिज्म से पीड़ित बच्चों में क्षतिपूर्ति कौशल के विकास के लिए प्रारंभिक हस्तक्षेप के महत्व का वर्णन कीजिए। 12

यूनिट-III

5. विविध आवश्यकताओं वाले बच्चों के लिए पाठ्यचर्या अनुकूलन की अवधारणा और आवश्यकता की व्याख्या कीजिए। 12
6. शिक्षार्थियों की विविध आवश्यकताओं को पूरा करने में प्रौद्योगिकी की भूमिका स्पष्ट कीजिए। 12

यूनिट-IV

7. विविध आवश्यकताओं वाले बच्चों को गणित और भाषा पढ़ाने के लिए अनुकूलन संबंधी दिशा-निर्देशों पर चर्चा कीजिए। 12
8. समावेशी परिवेश में माध्यमिक शिक्षा के लिए शिक्षकों के कौशल और योग्यता का वर्णन कीजिए। 12

यूनिट-V

9. लघु उत्तर प्रकार के प्रश्नों के उत्तर दीजिए :
 - (i) विशेष शिक्षा, एकीकृत शिक्षा और समावेशी शिक्षा में क्या अंतर है?
 - (ii) अधिगम अक्षमता वाले बच्चे की क्या विशेषताएँ होती हैं?
 - (iii) शिक्षण उद्देश्यों में अनुकूलन कैसे किए जाते हैं?
 - (iv) बहुसांस्कृतिक और बहुस्तरीय शिक्षण क्या है? $4 \times 3 = 12$

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 (ਯੂਨਿਟ-V) ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣੋ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਕ ਹਨ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12
2. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ। ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12
4. ਔਟਿਜ਼ਮ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਕਾਰੀ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਵਿਭਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਨੁਕੂਲਤਾਵਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12
6. ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 12

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਵਿਭਿੰਨ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12
8. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸੈਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :
 - (i) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ, ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?
 - (ii) ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰਥ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ?
 - (iii) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ?
 - (iv) ਬਹੁ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਗੋਡ ਸਿੱਖਿਆ ਕੀ ਹੈ ? $4 \times 3 = 12$